

Սուրբ Գրոց Սերտողութիւն : Դաս Թիւ 161

Արմենականութիւն այսօր – 17րդ դարուց ի վեր, Արմենական վարդապետութիւններ յարատեւել են եւ մեծապէս ազդել են շատ Բողոքական խմբերին եւ եկեղեցիներին ամբողջ Եւրոպայում, եւ ապա Ամերիկայում: Ջան Ուէլլի, 18րդ դարուայ Անգլիացի հովիւ եւ աստուածաբան, Արմենական աստուածաբանութեան ամենամեծ կողմնակիցն ու պաշտպանն էր՝ յատկապէս նախընթաց շնորհքի վարդապետութեան: Ջան Ուէլլի եւ նրա աւելի երիտասարդ եղբայր Չարլզը, Անկլիքան քարոզիչ Ջորջ Ուիթֆիլդի հետ, Մեթոդական շարժումի հիմնադիրներն էին Բրիտանիայում՝ որը յետագայում տարածեց գաղթային Ամերիկայում Առաջին Մեծ Արթնութեան ընթացքում: Մինչ Ուիթֆիլդը Կալիֆնական աստուածաբանութիւնից էր ազդուած, Ուէլլի եղբայրները Արմենական աստուածաբանութիւնից էին ազդուած: Ուիթֆիլդի մահից յետոյ, Ամերիկայում եղած Մեթոդական շարժումը դարձաւ աստուածաբանութեամբ բոլորովին Արմենական կամ Ուէլլեան: Այսօր, բացի Մեթոդական եկեղեցին, շատ Բողոքական եկեղեցիներ հետագծում են իրենց արմատները Ուէլլեան վերագրութեան շարժումին՝ ինչպէս Սրբութեան, Հոգեգալստեան եւ Խարիզմատիկ խմբեր, նաեւ Նազովրեցի Եկեղեցին, որոնք բոլորն էլ ընդգրկում են Արմենական աստուածաբանութիւնը: Առաւել սրանց, ուրիշ Քրիստոնէական խմբեր՝ ինչպէս Ազատական Մկրտչական եկեղեցիներ, եւ շատ ոչ-դաւանանքային եկեղեցիներ նաեւ ընդունում են Արմենական աստուածաբանութիւնը: Ներկայիս, Բողոքական խմբերի եւ եկեղեցիների փոքրամասնութիւնն է ընդունում Վերակազմ կամ Կալիֆնական վարդապետութիւնները:

Թեպէտ Արմենականութիւնը ուսուցանում է ընկած մարդու լիովին պղծութիւնը, իրականում այս մի ենթադրական պղծութիւն է, որովհետեւ նախընթաց շնորհքի շնորհիւ աշխարհքում ոչ ոք գոյութիւն ունի կամ ապրում է այսպէս մի վիճակում: Այս ուղղակիօրէն հակասում է Աստուածաշնչի առատ եւ բացայայտ ուսուցումին: Նախընթաց շնորհքի գաղափարը նաեւ գեցնում է անկումի սաստկութիւնը, եւ հետեւաբար առաջնորդում է դէպի մի փրկութիւն որն աւելի քիչ շնորհալի է: Լիովին պղծութիւնը ճիշտ հասկացելով տրամաբանականօրէն կ'առաջնորդէ դէպի Կալիֆնական նախասահմանութեան եւ մենակատար վերածնութեան վարդապետութիւնները: Նախընթաց շնորհքի կամ ընդհանրական կարողացումի վարդապետութիւնը բացակայ է Սուրբ Գրքից, իսկ մէջտեղ է գալիս որպէսզի յառաջադիմի արդարութեան եւ փրկութեան մարդկայնական տեսանկիւններ, փափկացնելով Սուրբ Գրքի խորհուրդները որոնք մենք, մարդկային առումով, դժարանում ենք կուլ տալու: Արմենական աստուածաբանութիւնը կախեալ է նախընթաց շնորհքի վարդապետութիւնից, եւ ինչպէս Արմենական աստուածաբան Ռաբէրթ Չայլզն է ընդունում՝ «առանց այդ, Կալիֆնական տրամաբանութիւնը անհերքելի է»:

Տարօրինակօրէն, Կալիֆնականութեան դէմ անընդհատ բարձրացած քննադատութիւններից մէկն է որ այսպէս վարդապետութիւններ հպարտութիւն են յառաջացնում: Բայց իրականում, չկայ աւելի խոնարհեցնող մի բան քան թէ այս գաղափարը որ մենք մի ժամանակ այսպէս թշուար հոգեւորապէս մեռած վիճակում էինք եւ Աստուծոյ թշնամիներ, բայց Աստուած, Իր մեծ շնորհքի պատճառով, ազդեցիկօրէն եւ անդիմադրելիօրէն կոչեց մեզ, վերածնեց մեզ եւ բերեց մեզ Քրիստոսին, եւ այսպէս կ'պահի մեզ Նրա մէջ բոլոր յաւիտենականութեան մէջ (Եփեսացիս 2:1-5): Ուրեմն ինչ է տարբերութիւնը մեր եւ ոչ փրկւածների միջեւ: Պատասխանը մարդու կամ նրա կեանքի պարագաների մէջ չէ. իսկ պատասխանը Աստուծոյ մէջ է՝ հիմնուած Նրա կամքի բարեհաճութեան վրայ (Եսայիա 42:8, Հռովմայեցիս 4:2, Ա. Կորնթացիս 4:7, Եփեսացիս 2:8-9):

Թեպէտ Արմենականութիւնը մերժում է Պեղագեանութիւնը, եւ թեպէտ այն մերժում է Կիսա-Պեղագեան գաղափարը թէ մարդն է նախաձեռնում փրկութեան առաջին քայլը, սակայն եւ այնպէս կան նմանութիւններ Կիսա-Պեղագեանութեան եւ Արմենականութեան միջեւ: Աստուածաբանութեան այս երկու սիստէմներն էլ ուսուցանում են փրկութեան մի համակատար ընթացք՝ ուր մարդը պիտի համագործակցի Աստուծոյ շնորհքի հետ որպէսզի փրկվի: Ի վերջոյ, եթէ Աստուած պարգեւել է բաւարար շնորհք բոլոր մարդկանց, ապա փրկութեան որոշիչ (վերջնական) ազդակը կախեալ է մարդու կամքից կամ վերջնական որոշումից: Այս չափազանց վտանգաւոր դիրք է պաշտպանելու եթէ տանենք դրա տրամաբանական աւարտին, քանի ոչ ինչպէս Ռաբէրթ Գադֆրին է բացատրում՝ «Կամ փրկութիւնը ամբողջութեամբ Աստուծոյ գործն է կամ այդ մասամբ մարդու գործն է: Չկայ այս իրականութիւնը «անցնելու» ոչ մի կերպ»:

Իրենց թերի աստուածաբանութեան հանդերձ, Արմենականները Քրիստոնեաներ են, քանի որ նրանք ուժգինօրէն դաւանում են որ փրկութիւնը բոլորովին Աստուծոց է, բոլորովին շնորհքից է, բոլորովին Քրիստոսից է, ուր նոյնիսկ իրենց հաւատքը չի համարում որպէս մի արժանաւոր գործ: Ինչպէս Ջէյ. Այ. Փաքըրն է յորդորում՝ «Կալիֆնականները ուստի պէտք է մօտենալ դաւանող Արմենականներին որպէս աւետարանական եղբայրներ տկարացած աստուածաբանական սիստէմների մէջ թակարդուած, եւ որոնք օգնելու նրանց դէպի աւելի լաւ միտք»: Այս կատարում է աւելի լաւ հասկացողութեամբ թէ Աստուածաշունչը ինչ է ուսուցանում Աստուծոյ, Իր շնորհքի եւ ընկած մարդու բնութեան առթիւ: Կալիֆնական փրկաբանութիւնը Աստուած-կենտրոն աստուածաշնչային փրկաբանութիւն է, հաստատելով թէ փրկութիւնը բոլորովին շնորհքից է, ուստի վերացնելով ամբողջ մարդկային պարծանք, յառաջացնելով ճշմարիտ խոնարհութիւն, ցնծութիւն եւ խաղաղութիւն: Այս մղում է մեզ սիրել, գովաբանել եւ պաշտել Աստուծուն, մատուցանելով Նրան բոլոր փառքը (Հռովմայեցիս 11:33, Ա. Կորնթացիս 1:28-31, 10:31, Ա. Յովհաննէս 3:1):